

فصل چهارم

پیشینه تاریخی استان مازندران

درس دهم پیشینه تاریخی استان مازندران

۱۴ آبان روز مازندران گرامی باد

جغرافیای تاریخی مازندران

از تاریخ مازندران چه می دانید؟ آیا تاکنون با خود اندیشیده اید که، سرزمینی که اکنون مازندران نامیده می شود در گذشته ها :

چه نامیده می شد؟

چه اقوامی در آن می زیسته اند؟

حاکمان آن چه کسانی بوده اند؟

حدود و مرزهای آن تا کجا بوده است ؟

چه شهرهایی داشته است؟

در این درس می کوشیم تا با پاسخ به این پرسش ها و پرسش هایی دیگر از این دست شما را با گوشه هایی از گذشته های دور و نزدیک مازندران آشنا سازیم.

پتشخوارگر، تبرستان، مازندران : در دوره های قدیم هر قسمت از نواحی جنوبی دریای خزر نام های جداگانه ای داشته اند، سرزمینی که امروزه مازندران نامیده می شود، در دوره هخامنشی و بعد از آن «پتشخوارگر» نامیده می شد که البته حدی فراتر از مازندران امروزی بود. بعدها این سرزمین به نام یکی از اقوام ساکن در آن یعنی «تپوری»، «تپورستان» نامیده شد که در دوره اسلامی از آن با عنوان «طبرستان» یاد شده است. از قرن هفتم هجری قمری واژه «مازندران» به تدریج جایگزین طبرستان شد.

فعالیت

درمورد وجه تسمیه مازندران و نام های قدیمی آن چه می دانید؟

بیشتر بدانیم

دریای خزر!

دریایی که امروزه خزر و کاسپین نامیده می شود در گذشته های دور نام های دیگری چون دریای طبرستان، گیلان، قزوین، هیرکانیا، دیلم و در دوره های اسلامی با نام هایی چون افسکون، آمل، ساری، گرگان، مازندران، جبال و

مغان... شناخته می‌شد که حدود چهل نام از این دریا در دوره‌های مختلف باقی مانده است، خزر نام قومی قدیمی در شمال این دریا است که ترک نژاد و برآیین یهود بودند و پس از تهاجم مغولان از بین رفتند. کاسپین نام امروزه این دریا در زبان‌های اروپایی است که آن را برگرفته از نام قومی به همین نام و به گفته برخی نیز برگرفته از نام قومی به نام کاسی‌ها و یا حتی برگرفته از نام قزوین دانسته‌اند.

بیشتر بدانیم

سرزمین طبرستان در شرق از تمیشه در حوالی بندرگز کنونی آغاز و تا هوسم (رودس کنونی) در غرب ادامه داشت، شهرهای مهم آن عبارت بودند از: آمل، ساری، تمیشه، چالوس، ناتل، کلار، کجور، و فریم. وجود کوه‌های صعب العبور، دره‌های عمیق، رودهای پر آب و خروشان متعدد، جنگل‌های انبوه، تالاب‌های فراوان، بارش زیاد برف در نواحی کوهستانی و بارش فراوان باران در نواحی جلگه‌ای و رطوبت زیاد هوا از جمله عوامل طبیعی بودند که ورود مهاجمان به مازندران را دشوار می‌ساخت. قرار گرفتن در بین کوه و دریا، زمین‌های حاصلخیز و محصولات کشاورزی انبوه و توانایی رزمی بالای مردم طبرستان، در همه تاریخ موجب استقلال سیاسی و اقتصادی این منطقه شد. در دوره‌های اسلامی علاوه بر عوامل یاد شده، دوری از مرکز خلافت اموی و عباسی در شام و عراق و وجود خاندان‌های محلی قدیمی تسلط بر طبرستان را به رویای دست نیافتنی خلفای اموی و عباسی تبدیل نموده بود. به همین سبب طبرستان استقلال سیاسی خود را تا مدت‌های زیادی همچنان حفظ کرد.

مازندران پیش از تاریخ

غارهای فراوان در مناطق کوهستانی و تپه‌های متعدد در مناطق جلگه‌ای مازندران در دوره‌های مختلف، سکونتگاه انسانی با سطوح مختلفی از تمدن و فرهنگ بوده است. باستان‌شناسان قدمت برخی از آنها را از لحاظ سکونت انسان حتی تا ۴۰۰ هزار سال پیش تخمین زده‌اند. از نژاد و زبان ساکنان مازندران در این دوره‌ها اطلاعات درستی در دست نیست.

بیشتر بدانیم

غارهای التپه (علی تپه)، هوتو و کمر بند در اطراف بهشهر از قدیمی‌ترین غارهای مورد استفاده بشر در تاریخ ایران می‌باشند. قدمت آثار به دست آمده در غار التپه به ۱۲۵۰۰ سال پیش و در غار هوتو و کمر بند نزدیک به ۱۲۰۰۰

سال پیش برمی گردد.

در این زمینه می‌توان از غارهای دیگری چون غار کمیشان در اطراف نکا، غار اسپهد خورشید در سواد کوه و دخمه‌های سنگی کافر کلم، در اطراف آمل یاد کرد.

درسراسر جلگه‌های مازندران تپه‌های باستانی وجود دارند که برخی از آنها با نام‌های عمومی و محلی («دین»، شناخته می‌شوند. برخی از آنها توسط باستان‌شناسان مورد کاوش قرار گرفته‌اند. یکی از این تپه‌های معروف «گوهرتپه»، در شهرستان بهشهر است. در حفاری‌های گوهرتپه شواهدی از ساختارهای معماری با دیوارهای خشتی و سنگی، تدفین مردگان به شکل ساده و قرار دادن اشیاء در کنار آنها، سفال، پیکرک انسانی و حیوانی، صنایع سنگی از جمله مهر و اشیایی از جنس مفرغ و آهن از جمله خنجر، لوازم آرایشی و دوک نخ‌ریسی به‌دست آمده است.

شکل ۱-۴- نمونه‌هایی از آثار به دست آمده در گوهر تیه

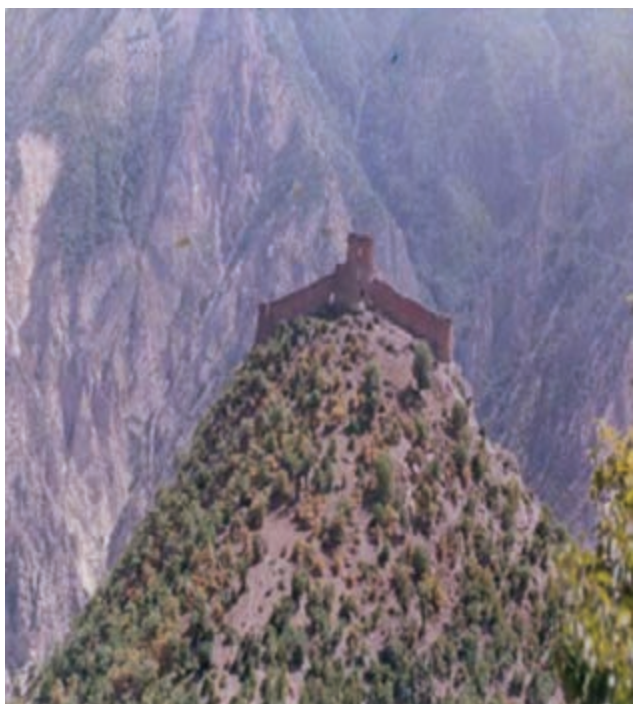

شکل ۲-۴- مازندران در دوره ساسانیان

تاریخ مازندران پیش از ظهور اسلام

سرزمین تپورستان یا مازندران کنونی یکی از استان‌های مهم دولت هخامنشی محسوب می‌شد. در لشکرکشی‌های شاهان هخامنشی ماردها و تپوری‌ها نقش زیادی داشتند. در آخرین جنگ هخامنشیان با اسکندر در گوگمل، مازندرانی‌ها مسئولیت نگهداری از شاه و خانواده او را بر عهده داشتند.

شکل ۳-۴- قلعه کنگلو در منطقه پل سفید سوادکوه

برای مطالعه

اسکندر مقدونی علی‌رغم تصرف نواحی جلگه‌ای مازندران، از تسلط بر مناطق جنگلی و کوهستانی بازماند. شیوه منحصر به فرد جنگل‌نشینان مازندران در بهره‌بردن از فنون جنگی خاص جنگل و استفاده از درختان و شاخ و برگ آن، او را به‌عجز درآورد. در زمان فرهاد اول (پنجمین پادشاه اشکانی) وی توانست شورش مازندرانی‌ها را سرکوب کند و یکی از دو قوم معروف این سرزمین یعنی «ماردها» را مجبور به مهاجرت کند. در تمام دوره اشکانی، مازندران همانند سایر نواحی ایران فرمانروایان مستقلی داشت که ضمن اعلام وفاداری به شاه اشکانی در امور داخلی استقلال داشته است.

بیشتر بدانیم

هنگام پادشاهی انوشیروان ساسانی برادرش کیوس حاکم مازندران شد و سعی کرد با کمک ساکنان این سرزمین اعلام استقلال کند.

پیشینه تاریخی استان

در این دوره انوشیروان سیاستی در پیش گرفت تا مانع از شکل گیری یک حکومت واحد در طبرستان شود. بدین گونه که هنگامی که کشور ایران را به چهار قسمت اداری سیاسی تقسیم کرد، قسمت غربی مازندران را به فرمانده آذربایجان و قسمت شرقی آن را در قلمرو فرمانده خراسان قرار داد. دین مردم طبرستان در این دوره آیین زردشت بود. آتشکده های مهمی از جمله آتشکده کوسان در نزدیکی بهشهر از اهمیت زیادی بین پیروان این دین برخوردار بود.

فعالیت

به نظر شما در دوره باستان، چه راه هایی مازندران را با سایر نواحی مرتبط می ساخت؟

بیشتر بدانیم

جدول ۱-۴- تقویم طبری باستان

ردیف	ماه های طبری باستان	ماه های هجری خورشیدی	مبدأ سال شمار طبری باستان ۱۳۳ سال پیش از آغاز سال شمار هجری خورشیدی است. در این گاه شماری هر سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می شد و در پایان ماه هشتم همانند تقویم قدیم ایرانی ۵ روز به عنوان بهیزک یا پتک و در صورت کیسه در آن ۶ روز شیشک می افزودند. در این تقویم هر روز ماه همانند تقویم اوستایی نام خاص خود را داشت، بنابراین سال ۱۳۹۰ هجری خورشیدی برابر ۱۵۲۲-۱۵۲۳ طبری باستانی می باشد.
۱-	فردینه ماه	۲ مرداد	
۲-	کرچه ماه	۱ شهریور	
۳-	هر ماه	۳۱ شهریور	
۴-	تیر ماه	۳۰ مهر	
۵-	ملار ماه (مردال ماه)	۳۰ آبان	
۶-	شروینه ماه	۳۰ آذر	
۷-	میر ماه	۳۰ دی	
۸-	اونه ماه	۳۰ بهمن	
-	۵ یا ۶ روز باقی مانده از سال	۲۹ یا ۳۰ اسفند تا پایان فروردین	
۹-	ارکه ماه	۶ فروردین	
۱۰-	د ماه	۵ اردیبهشت	
۱۱-	وهمنه ماه	۴ خرداد	
۱۲-	نورز ماه	۳ تیر	

فعالیت

آیا می‌دانید در چه سال طبری به دنیا آمده‌اید؟

تاریخ مازندران پس از ظهور اسلام

برای مطالعه

پس از آنکه انوشیروان ساسانی ادارهٔ مازندران را به خاندان‌های محلی سپرد، زمینهٔ پیدایش حکومت‌های محلی کوچک فراهم شد که تا قرن‌های بعد سبب رقابت و درگیری میان این حکومت‌ها و عدم یکپارچگی آنها شد. موقعیت جغرافیایی و توانمندی‌های اقتصادی مازندران بر استقلال و دوام این حکومت‌ها می‌افزود. بدین ترتیب در کمتر دوره‌ای مازندران توسط یک حکومت واحد اداره شده است.

مهم‌ترین حکومت‌هایی که در اواخر ساسانیان و پس از سقوط این سلسله فرمانروایی قسمت‌هایی از مازندران را بر عهده داشته‌اند عبارت‌اند از: قارنیان، پادوسپانان، آل دابویه، حاکمان و فرماندهان عرب و نمایندگان خلفای اموی و عباسی و علویان طبرستان.

بیشتر بدانیم

مازیار

مازیار و پدرش قارن در رقابت با حکومت‌های محلی طبرستان، به خلافت عباسی پیوستند. مازیار دین اسلام را پذیرفت و مسلمان شد و نام محمد بر او نهادند. خلیفهٔ عباسی مأمون حکومت نواحی کوهستانی مازندران را به او سپرد. برخی از مورخان، اسلام آوردن مازیار را ظاهری می‌دانند و بر این عقیده‌اند که او پنهانی بر دین زردشت بود و برای برپایی حکومتی شبیه ایران قبل از اسلام تلاش می‌کرد و در این راه با بابک خرم‌دین و افشین هم پیمان شده بود. مأمون ابتدا مازیار را تأیید نمود و حکومت سراسر مازندران را به او سپرد ولی هنگامی که مازیار از پرداختن مالیات طبرستان به حاکمان طاهری در خراسان سر پیچی کرد فرمان سرکوب او از سوی خلیفهٔ بعدی صادر شد، عبدالله بن طاهر با همدستی برخی از یاران مازیار او را شکست داد و پس از دستگیری وی را به سامرا نزد خلیفه فرستاد. در سامرا به دستور خلیفهٔ عباسی معتصم، پس از شکنجه‌های فراوان، مازیار را به دار آویختند.

پیشینه تاریخی استان

حاکمان و فرماندهان عرب و نمایندگان خلفای اموی و عباسی : در سال ۲۲ هجری قمری طبرستان از طریق صلح به روی فرماندهان عرب گشوده شد، در قرن اول و دوم هجری قمری چندین لشکرکشی از سوی فرماندهان خلفای اموی و عباسی به طبرستان صورت گرفت. در قرن سوم هجری خلفای عباسی امور این مناطق به ویژه نواحی جلگه‌ای را به حکومت طاهریان سپردند و تلاش نمودند با توافق با حاکمان محلی، این نواحی را مطیع نمایند و به تأسیس حکومت علویان در طبرستان انجامید.

علویان طبرستان : یکی از درخشان‌ترین دوره‌های تاریخ مازندران دوره فرمانروایی علویان بر طبرستان است. در قرن سوم هجری ساکنان طبرستان تحت ستم دو گروه قرار گرفتند :

۱- زمین داران محلی و خاندان‌های حکومتی قدیم

۲- وابستگان حکومت طاهریان

شدت ستم این دو گروه موجب قیام مردم گردید، در این میان مردم از سادات علوی دعوت کردند تا رهبری قیام را بپذیرند.

فعالیت

به نظر شما چرا ساکنان مازندران از میان مخالفان خلافت عباسی، علویان را برای حکومت پذیرفتند؟

جدول ۲-۴

نام داعیان	مدت حکومت ه. ق
حسن بن زید (داعی کبیر)	۲۷۰-۲۵۰
محمد بن زید (داعی)	۲۸۷-۲۷۰
نزدیک به چهارده سال فرمانروایی سامانیان	۳۰۱-۲۸۷
حسن بن علی (ناصر کبیر)	۳۰۴-۳۰۱
حسن بن قاسم (داعی صغیر)	۳۱۶-۳۰۴

شکل ۴-۴- امامزاده زرین نوا- قائم شهر

حسن بن زید از نوادگان امام حسن (ع) دعوت مردم را پذیرفت و در سه شنبه ۲۵ رمضان سال ۲۵۰ هـ.ق برابر با ۱۴ آبان سال ۲۴۳ هـ.ش، بزرگان کلار و رویان با وی بیعت کردند و پس از پیوستن مناطق دیگر، در آمل و ابستگان حکومت طاهری را شکست داد و خود را «داعی کبیر» نامید. از ویژگی‌های داعی کبیر در انتخاب حاکمان شهرهای مختلف، مشورت با مردم بود و این به موفقیت‌های بعدی و ماندگاری حکومت علویان یاری رساند.

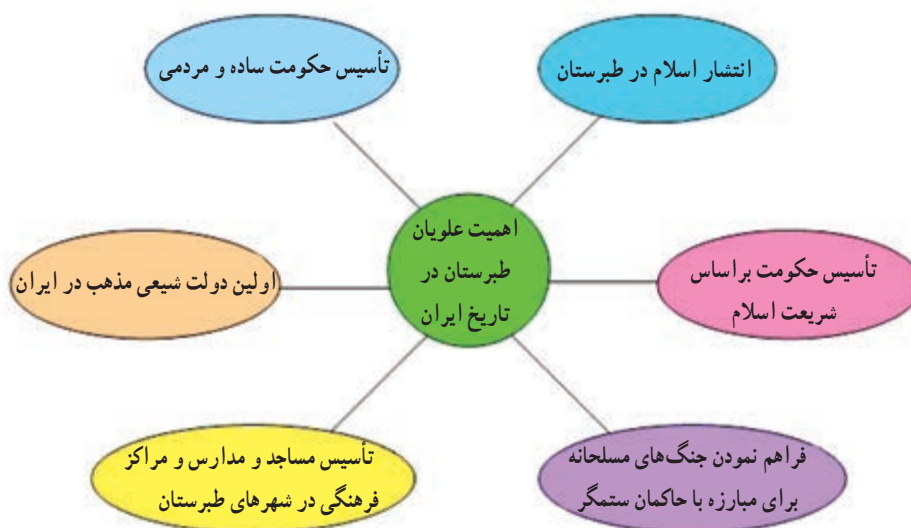
بیشتر بدانیم

حسن بن زید پس از مدتی بر تمامی طبرستان و گرگان و دیلم (قسمتی از گیلان) مسلط شد و پس از تصرف ری، قم، قزوین، زنجان و ابهر تا نزدیکی همدان پیش رفت. داعی کبیر با صدور فرمانی برای حکام خویش اجرای اصول تشیع و تبلیغ آن را ابلاغ کرد. یعقوب لیث صفاری برای مدت کوتاهی طبرستان را تصرف نمود ولی ناتوانی در اداره آن، او را وادار به عقب نشینی کرد.

در زمان داعی محمد حکومت علویان با مخالفان داخلی و خارجی روبه‌رو بود. در نهایت سامانیان که خود را به خلافت عباسی وفادار می‌دانستند در سال ۲۸۷ هـ.ق بر طبرستان چیره گردیدند و نزدیک به ۱۴ سال بر طبرستان فرمانروایی کردند.

معروفترین داعی علوی، حسن ابن علی معروف به ناصر کبیر بود که در سال ۳۰۱ قیام نمود و بر طبرستان مسلط شد. او دانشمندی مجاهد بود که در تبلیغ اسلام و تأسیس مدارس و مساجد بسیار کوشید. از جمله مدرسه و کتابخانه معروفی در آمل ساخت که برخی آن را اولین مدرسه در جهان اسلام دانسته‌اند. از دلایل دیگر شهرت وی، دادگری و حمایت او از طبقات محروم بود.

آخرین داعی علوی، حسن بن قاسم معروف به داعی صغیر بود که پس از فرمانروایی بر طبرستان توانست قسمت‌هایی از خراسان، ری، قم، قزوین و زنجان را تصرف نماید. این اقدام موجب نگرانی خلیفه و سامانیان شد و از سویی در داخل طبرستان نیز سرداران زیادی به مخالفت با داعی صغیر پرداخته بودند. در نهایت با حمایت سامانیان، اسفارسرشیرویه و مرداویج زیاری توانستند با شکست و قتل داعی صغیر، به حکومت ۶۶ ساله علویان خاتمه دهند.

شکل ۵-۴- اهمیت علویان طبرستان در تاریخ ایران

بیشتر بدانیم

سرداران دیلمی در طبرستان : در قرن چهارم هجری مازندران برای مدتی عرصه جولان برخی از سرداران دیلمی از جمله اسفار پسر شیرویه و ماکان پسر کاکي و مرداویج پسر زیار و خاندان بویه بود. رقابت آل بویه و آل زیار و برخی خاندان‌های محلی طبرستان در قرن چهارم و پنجم هجری قمری ادامه یافت. فرمانروایان آل زیار بر قسمت‌هایی از طبرستان حکومت می‌کردند.

غزنویان و سلجوقیان در طبرستان : سلطان مسعود غزنوی در سال ۴۲۶ ه. ق ساری و آمل را تصرف کرد و با بیرحمی به غارت و تخریب و آتش سوزی این نواحی پرداخت.

اسپهبد شهریار حسام الدوله از آل باوند توانست سپاهیان سلجوقی را شکست سنگینی دهد، چنان‌که سردار سلجوقی در گزارش به سلطان سلجوقی راه چاره نفوذ در طبرستان را مهربانی و صلح با اسپهبد شهریار دانست. پس از صلح سلجوقیان با آل باوند، سیاست سلجوقیان ایجاد تفرقه در این خاندان بود. هرچند در این کار کوشیدند اما تا پایان دوره سلجوقیان، مازندران هیچ گاه سرزمین مطیعی برای آنان نبود و بارها آل باوند طعم تلخ شکست را به آنها چشاندند.

مازندران در جدال با خوارزمشاهیان و مغولان : مدت فرمانروایی ده ساله سلطان محمد خوارزمشاه بر مازندران و سختگیری‌های او و در نهایت پناهنده شدن او به مازندران پس از شکست از مغولان، موجب کینه برخی

از حاکمان محلی از او و همکاری آنها با سپاه مغول شد. سپاهیان مغولی در تعقیب خوارزمشاه در سال ۶۱۷ ه. ق در شهرهای ساری و رویان و آمل، کشتار همگانی کردند و شهر باستانی تمشیه را برای همیشه ویران کردند. پس از چنگیز، لشکرکشی‌های سرداران مغول حدود یکصد سال به تناوب ادامه داشت.

برای مطالعه

مرعشیان و حمله تیمور به مازندران : پس از فروپاشی ایلخانان مغول، قلمرو ایلخانان دچار آشفتگی شد و حکومت‌های محلی کوچک توسط سرداران مغول و خاندان‌های ایرانی تأسیس شد. یکی از این حکومت‌ها، حکومت سربداران خراسان بود که برای تصرف مازندران به این سرزمین لشکرکشی کردند ولی شکست سنگینی را متحمل شدند. این دوران پر آشوب و ناامن به اقتصاد مازندران به ویژه کشاورزی آسیب فراوان رساند. در این زمان که ستمگری شدت یافته بود مردم به سادات علوی روی آوردند و دو قیام در مازندران به رهبری سادات روی داد.

شکل ۴-۶- آرامگاه میرقوام الدین مرعشی - آمل

- ۱- قیام میرعمادالدین در هزارجریب
  - ۲- قیام میرقوام الدین مرعشی در آمل.
- امیر تیمور گورکانی در سال‌های پایانی قرن هشتم هجری عازم مازندران شد و پس از سرکوب مرعشیان، به قتل و غارت در ساری پرداخت. او عده‌ای از سادات را به ماوراءالنهر فرستاد. مرعشیان پس از چندی به مازندران بازگشته و حکومت آنها تا دوره صفویه ادامه یافت. ویرانگری و غارت تیمور در مازندران به گونه‌ای موجب فقر و گرسنگی مردم شد که از نواحی دیگر گندم برای کشت و خوراک مردم آوردند. میرعماد الدین نیز پس از آغاز لشکرکشی‌های تیمور به نزد او رفت و تیمور نیز حکومت بر هزارجریب را به او واگذار کرد.

پیشینه تاریخی استان

مازندران از دوره صفویه تا پایان قاجاریه : در ابتدای تشکیل دولت صفویه، مرعشیان مازندران به اطاعت از صفویان پرداختند. در زمان شاه عباس صفوی، دولت مرکزی ایران تصمیم گرفت تا حکومت‌های کوچک در نواحی شمالی ایران را از میان بردارد. با از بین رفتن مرعشیان و سایر قدرت‌های محلی، از این زمان مازندران توسط استانداران و نمایندگان دولت صفویه اداره می‌شد. به دستور شاه عباس راه‌های جدیدی در مازندران احداث شد، از جمله راهی که از فیروزکوه تا فرح آباد و اشرف (بهشهر کنونی) می‌آمد. با اقدامات شاه عباس، امنیت و آبادانی در مازندران ایجاد شد. در سایه این امنیت، کشاورزی و تجارت در این سرزمین رونق یافت. شاهان صفوی به مازندران اهمیت زیادی می‌دادند و مسافرت‌های زیادی به این سرزمین داشتند.

برای مطالعه

در زمان نادرشاه، سختگیری‌های بیش از حد او، به ویژه در گرفتن مالیات از مردم، موجب شورش علیه وی شد، که این شورش سرکوب شد.

در رقابت‌های کریم خان زند و محمد حسن خان قاجار بر سر قدرت، مازندران یکی از اصلی‌ترین صحنه‌های کشاکش آنها بود.

در دوره قاجاریه، پس از انتخاب تهران به پایتختی ایران بر اهمیت مازندران افزوده شد. ناصرالدین شاه قاجار به مازندران سفر کرد و به آبادانی این منطقه همت گماشت. مازندران در دوره مشروطه نیز همانند شهرهای دیگر ایران دربرپایی مشروطه نقش داشت و عده‌ای به حمایت از مشروطه پرداختند. در این دوره انجمن‌هایی در سطح شهرها تأسیس شد از جمله انجمن سعادت و انجمن حقیقت در ساری که در توسعه مرام مشروطه و افکار جدید می‌کوشیدند.

شکل ۷-۴- پل محمدحسن خان - بابل

فعالیت

- ۱- چه عواملی موجب استقلال سیاسی و اقتصادی مازندران در طول تاریخ بودند؟
- ۲- علت و چگونگی تأسیس حکومت علویان در طبرستان را شرح دهید.
- ۳- در قرن هشتم هجری قمری چه قیام‌هایی به رهبری سادات علوی در مازندران روی داد؟

اندیشه و جستجو

- ۱- با مراجعه به یکی از امام‌زاده‌های نزدیک به محل سکونت خود گزارش تهیه کنید و در کلاس و یا از طریق خبرنامه‌های دانش‌آموزی به اطلاع سایر دانش‌آموزان برسانید.
- ۲- با راهنمایی معلم خود تقویم سال جاری طبری را به ترتیب روز و ماه تهیه و تدوین کنید.
- ۳- در مورد یکی از دوره‌های تاریخی مازندران تحقیق نمایید.
- ۴- با مطالعه سفرنامه‌های اروپاییان در مازندران، مطالب جالب و ویژه را انتخاب و گزارش کنید.
- ۵- در مورد تاریخچه شهر محل سکونت خود و نواحی اطراف آن تحقیق کنید و خلاصه آن را به معلم خود ارائه دهید.
- ۶- با راهنمایی معلم و با همکاری دوستان خود در دبیرستان، کارگاه و نمایشگاه تاریخ استان مازندران را برپا سازید.

درس یازدهم نقش مازندران در حراست از کیان ایران اسلامی

«نه فقط بنده بلکه هرکسی که در جریان حوادث جنگ در دوران سال‌های پرمارت جنگ باشد برای استان مازندران یک حساب مخصوص باز می‌کند».

«مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای»

مردم مازندران از دیرباز در دفاع از کیان ایران اسلامی کوشیده‌اند و در تمام ادوار تاریخ، سرفرازی مازندران را در استقلال و سربلندی ایران دانسته و در راه عزت ایران از جان و مال خود مایه گذاشته‌اند. وفاداری ساکنان این استان به ایران پس از پیروزی انقلاب بیش از پیش بوده است و در این راه بیش از ده هزار شهید گلگون کفن تقدیم انقلاب و ایران کرده‌اند. اکنون نام بسیاری از اماکن و میادین شهرهای بزرگ ایران از جمله تهران مزین به نام امیران و سرداران شهید این استان است.

در مورد نقش مردم مازندران در دفاع از کیان ایران اسلامی به دو موضوع می‌توان اشاره کرد :

۱- مبارزه با ضد انقلاب داخلی

۲- مبارزه با تهاجم خارجی در مرزها در هشت سال دفاع

مقدس

مدت کمی پس از پیروزی انقلاب اسلامی گروه‌های جدایی طلب و ضد انقلاب با هدف جدایی قسمتی از خاک ایران و براندازی انقلاب نوپا دست به قیام مسلحانه زدند. مردم استان مازندران از ابتدای تحركات ضدانقلاب به دو شکل به دفاع از کشور و انقلاب برخاستند :

شکل ۸-۴- تندیس مادر فداکار، پنج شهیدزادان خواه

۱- مبارزه با ضد انقلاب در استان‌های دیگر، یکی از استان‌هایی که پس از پیروزی انقلاب اسلامی با تلاش ضد انقلاب و حمایت رژیم بعث عراق در معرض جدایی از ایران قرار گرفت، استان کردستان بود که مردم مازندران با اعزام نیرو به این استان در دفع ضد انقلاب کوشیدند، تا جایی که اداره شهر مریوان و سپاه این شهر با نیروهای مازندرانی بود. مازندرانی‌ها در مبارزه با اشرار و سوداگران مرگ در مرزهای شرقی کشور نیز تلاش وافری داشته‌اند و در این راه شهیدان زیادی را تقدیم ملت ایران کرده‌اند.

۲- مبارزه با ضد انقلاب در داخل استان مازندران، در سال ۱۳۶۰ گروه‌هایی که به نظام جمهوری اسلامی اعلان جنگ مسلحانه دادند، در جنگل‌ها و کوهستان‌های مازندران مخفی شدند. در بهمن ماه این سال یکی از این گروه‌ها کوشید شهر آمل را تصرف کند که با مقاومت مردم مواجه شد و با تحمل تلفات زیاد به هدف شوم خود دست نیافت.

فکر کنید و پاسخ دهید :

چرا شهر آمل به شهر «هزار سنگر» معروف شده است؟

حماسه مردم آمل مورد ستایش بنیانگذار جمهوری اسلامی و مسئولان کشور قرار گرفت. شورای عالی امنیت ملی کشور پنج شهر مازندران را به عنوان مناطق عملیاتی اعلام کرد.

بیشتر بدانیم

دانش آموز شهید سیده طاهره هاشمی، وی در سال ۱۳۴۶ در آمل متولد شد. هم‌زمان با تحصیل به مطالعه کتاب‌های مذهبی پرداخت و در این زمینه دست‌نوشته‌هایی از خود باقی گذاشت. این شهیده در یکی از نامه‌های خود به یک خواهر امدادگر نوشته است: «صف‌های طولانی برای شهادت تشکیل خواهیم داد و روزه خون خواهیم گرفت.» شهیده طاهره هاشمی در جریان تهاجم گروه سربداران وابسته به اتحادیه کمونیست‌ها به آمل در ششم بهمن ۱۳۶۰ به شهادت رسید.

استان مازندران و دفاع مقدس

مردم مازندران پس از تهاجم همه جانبه ارتش متجاوز عراق به خاک ایران در سال ۱۳۵۹ که با حمایت کامل قدرت‌های بزرگ جهانی و منطقه‌ای و سکوت مجامع بین‌المللی همراه بود، همه استعدادها و توانایی‌های خود را در مقابله با تجاوز دشمن به کار گرفتند و در طی هشت سال دفاع مقدس در پی سرکوب و تنبیه دشمن متجاوز از پای ننشستند.

فاتح فاو

«لشکر ویژه ۲۵ کربلا یک لشکر قوی، قدرت‌مند، خط‌شکن و خط‌نگهدار بود».

«مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای»

تیم ده نفره کربلا در خرمشهر، بعدها به گروهان و در عملیات ثامن الائمه به دو گردان و در عملیات طریق القدس به تیپ ۲۵ کربلا و پس از عملیات محرم به لشکر ویژه ۲۵ کربلا ارتقا یافت و تنها لشکر ویژه سپاه بود. حضور فعال و چشمگیر در ۲۲ عملیات، به ویژه فتح حماسی و غرورآفرین فاو در عملیات والفجر ۸، شاهکار رزمندگان و شهدای این لشکر بود که موجب تعجب و تحسین کارشناسان نظامی دنیا قرار گرفت.

شکل ۹-۴- سلحشوران مازندرانی بر فراز مسجد شهر فاو

کوشش مازندرانی‌ها در سال‌های دفاع مقدس از چند جهت قابل بررسی است :

۱- در جبهه‌های رزم، در سال‌های دفاع مقدس حدود یک صد هزار نفر از مردم مازندران در قالب نیروهای بسیج، سپاه، ارتش و جهاد سازندگی عازم مناطق جنگی شدند. در این زمینه اصلی‌ترین نقش بر عهده لشکر ویژه ۲۵ کربلا بود. یگان‌های دیگری از جمله : تیپ مهندسی ۴۵ جواد الائمه، تیپ کماندویی ۵۸ مالک اشتر، تیپ ۳۴ دریایی امام سجاد(ع)، تیپ ۷۵ ظفر، تیپ ادوات القارعه، سپاه مریوان و... در این راه می‌کوشیدند. لشکر ۳۰ گرگان

از ارتش جمهوری اسلامی ایران به طور خاص و سایر یگان‌های ارتش در سطح ملی از توانایی‌های امیران و رزمندگان مازندران بهره‌مند بودند.

شکل ۱۰-۴- تصویر برخی از علمداران لشکر ۲۵ کربلا

۲- پشتیبانی جبهه‌ها، استان مازندران یکی از استان‌های پیش‌تاز در حمایت مادی و معنوی از جبهه‌های جنگ به شمار می‌رفت. بخشی از امکانات مازندران در استان‌های جنگی و بخشی دیگر در داخل استان در خدمت جنگ قرار گرفت که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

- احداث اردوگاه در جنوب و غرب کشور از جمله اردوگاه‌های علم الهدی و ملا ثانی در اهواز

- احداث نقات گاه از جمله در دانشگاه شهید چمران

اهواز با ظرفیت ۵۰۰ تخت

- استفاده از ظرفیت بیمارستان‌ها، پزشکان، پرستاران و

امدادگران استان

- اسکان مهاجران جنگی در استان از جمله در شهرک

یثرب قائم شهر و مهمان شهر شهید کشوری

- ارسال هدایای نقدی قشرهای مختلف مردم به ویژه

دانش‌آموزان به جبهه‌ها

- ارسال بخشی از تولیدات کارخانجات صنعتی استان

به جبهه‌ها

- ارسال آمبولانس، کامیون، مینی‌بوس، اتوبوس و قایق

به جبهه‌ها

- ارسال کالاهای مورد نیاز جبهه‌ها از هدایای مردمی به مناطق جنگی

- احداث جاده‌ها، پل‌ها، خاکریزها، سنگرها، حفر کانال‌ها و تثبیت خطوط عملیاتی در مناطق جنگی توسط

شکل ۱۱-۴- بخشی از زیور آلات اهدایی مردم مازندران به جبهه

پیشینه تاریخی استان

مهندسی رزمی جهاد سازندگی مازندران

– بازسازی شهر سوسنگرد در استان خوزستان، طی ۱۹ ماه

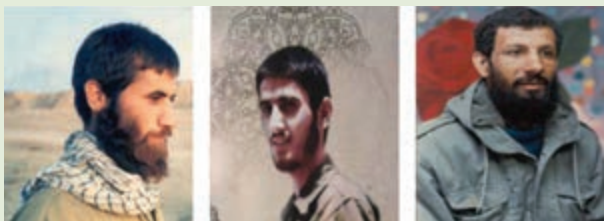
– امداد رسانی به اسرای عراقی در ساری (مازندران از معدود استان‌های محل نگهداری اسرای عراقی بود).

استان مازندران با تقدیم بیش از ده هزار شهید، حدود سی و پنج هزار جانباز و بیش از دو هزار آزاده در هشت سال دفاع مقدس کارنامه درخشانی در حراست از کیان ایران اسلامی ارائه داده است که ۱۷۱۷ نفر آن دانش‌آموز بودند.

فعالیت

با راهنمایی معلم خود اسامی شهدای شهر خود را به تفکیک قشرها و نهادهای مختلف تهیه کرده و در جدولی تدوین کنید.

بیشتر بدانیم

شکل ۱۲-۴- تصاویر بعضی از سرداران شهید

۱- شهید حسین علی مهرزادی ۲- حسین بهرامی ۳- صادق مزدستان

۴- احمد امین طبرسی ۵- علی رضانوری

در ادامه درس با نام و خدمات برخی از امیران و سرداران شهید استان آشنا می شویم.

امیران و سرداران شهید استان مازندران :

نامدارترین خلبان جهان، امیرسرلشکر خلبان شهید علی اکبر شیروودی :

شهید شیروودی

شهید شیروودی در سال ۱۳۳۴ در قریه بالا شیروود تنکابن متولد شد و پس از طی دوره دبیرستان به هوانیروز ارتش پیوست و در مبارزه برای پیروزی انقلاب شرکت داشت. در جنگ های غرب کشور رشادت زیادی از خود نشان داد تا جایی که ایشان را «ستاره غرب» نامیدند. مبارزه وی و همزمانش، با سه فروند بالگرد در برابر یک لشکر عراق، از او چهره ای مثال زدنی ساخت تا جایی که او را «مالک اشتر زمان» خواندند. یکی از ویژگی های اخلاقی وی آن بود که ارتقای درجه نظامی را نمی پذیرفت، شیروودی را یکی از نامدارترین خلبانان چرخبال های شکاری جهان می شناسند؛ زیرا رکورد بیشترین ساعت پرواز در جهان به او تعلق دارد. شهید سرافراز شیروودی در تاریخ ۸ اردیبهشت ۱۳۶۰ در ارتفاعات بازی دراز جاودانه شد. مقام معظم رهبری درباره این شهید فرمودند : «شیروودی اولین نظامی بود که من در نماز به او اقتدا کردم».

سیمرغ، امیرسرلشکر خلبان شهید احمد کشوری :

شهید کشوری

شهید کشوری در سال ۱۳۳۲ در فیروزکوه دیده به جهان گشود و در کیاکلا پرورش یافت. در نوجوانی در فعالیت های مذهبی شرکت داشت. یک بار در رشته طراحی مقام اول کشور را کسب کرد، وی در ورزش کشتی نیز درخشش داشت. با آنکه فردی نظامی بود ولی در آستانه پیروزی انقلاب به مطالعه کتاب های سیاسی، طراحی و ترسیم نقاشی های سیاسی علیه رژیم پهلوی و شرکت در راهپیمایی ها اهتمام داشت. پس از شروع جنگ تحمیلی رشادت های فراوان از خود نشان داد و با وجودی که بارها مجروح شد اما از پای ننشست. در ۱۵ آذر ۱۳۵۹ در ارتفاعات میمک ایلام با حمله هواپیماهای عراقی پیکر پاکش در آتش سوخت. مقام معظم رهبری درباره شهید فرمودند : «شهید کشوری از مؤمنین بالله و رجال صادق در راه این انقلاب بود».

علمدار لشکر ویژه ۲۵ کربلا، سردار سرلشکر شهید محمد حسن قاسمی طوسی :

شهید محمد حسن قاسمی طوسی

وی در سال ۱۳۳۷ در نکا متولد شد. در راهپیمایی های سال ۱۳۵۷ و پخش اعلامیه ها نقش زیادی داشت. از ویژگی های شهید می توان کمک به محرومان و نیازمندان، سختگیری در حفظ بیت المال و دوستی با نیروهای تحت امر را نام برد. در مقطعی از سال های دفاع مقدس جانشینی فرماندهی لشکر ۲۵ کربلا را به عهده داشت و در عملیات های مهمی چون بدر، قدس ۱ و ۲، کربلای ۱، ۴ و ۵ و به ویژه در عملیات پیروزمندانه والفجر ۸ در فتح فاو نقش کلیدی

را برعهده داشت. در سال ۱۳۶۶ به شهید شیرین شهادت دست یافت ولی پیکر پاکش پس از ۸ سال به زادگاهش بازگشت. شهید به پاس رشادت‌هایش مفتخر به دریافت مدال فتح از جانب فرماندهی معظم کل قوا شد.

امیر سرلشکر شهید سید مسعود منفردنیایی :

شهید منفردنیایی

در سال ۱۳۰۸ در آمل به دنیا آمد و دوره‌های نظامی عالی را طی کرد. هنگام شروع جنگ، فرمانده لشکر ۸۸ زرهی زاهدان بود، سپس به فرماندهی لشکر ۹۲ زرهی اهواز و جانشین فرماندهی نیروی زمینی ارتش در جنوب منصوب شد. در این سمت‌ها با رشادت کارنامه‌ای پرافتخار در عملیات‌های بزرگی چون: طریق القدس، فتح المبین، بیت المقدس، والفجر مقدماتی، والفجر ۱ و رمضان از خود برجای گذاشت و در ۱۳۶۴/۵/۶ به درجه رفیع شهادت نائل شد. از ویژگی‌های شهید این بود که حتی در هنگام تشییع و تدفین

دختر جانش نیز ترجیح داد در کنار سربازان خود که آنها را فرزندان خود می‌دانست بماند. هنگامی که عده‌ای از راز و نیاز او در دعای توسل در نزد حضرت امام گزارشی دادند، امام فرمودند: «این اصل رجعت انسان است به فطرتش».

سردار سرلشکر شهید حاج حسین جان بصیر :

شهید حاج حسین جان بصیر

در شب عاشورای سال ۱۳۲۲ در فریدونکنار چشم به جهان گشود. کودکی و نوجوانی او با فعالیت‌های مذهبی و مداحی برای اهل بیت (ع) طی شد. در سال ۱۳۴۲ با اینکه سرباز بود، در سخنرانی معروف امام حاضر شد و بعدها نیز با استمرار مبارزات خود به‌ویژه در برپایی راهپیمایی‌ها نقش فعالی داشت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز مدتی برای مبارزه با شوروی و حکومت وابسته به آن در افغانستان، به این کشور سفر کرد. از نخستین روزهای شروع جنگ عازم جبهه‌ها شد و در واحدهای مختلف نظامی از خود رشادت‌های بسیار نشان داد و بارها مجروح شد. حضور او در عملیات‌های متعدد از جمله فتح فاو و کربلای ۵ چشمگیر بود. سرانجام در سال ۱۳۶۶ در عملیات کربلای ۱۰ به آرزوی دیرینه خود یعنی شهادت دست یافت.

جدول ۳-۴ - اسامی و ویژگی‌های برخی از سرداران شهید استان مازندران

ردیف	نام شهید	محل تولد	تاریخ شهادت	محل شهادت	مقام و ویژگی‌های ممتاز
۱	اکبر اسفندیاری	ساری	۱۳۶۵	ام رصاص	ریاست ستاد پشتیبانی جهاد مازندران
۲	حبیب‌الله افتخاریان	بهشهر	۱۳۶۳	مریوان	فرماندهی تیپ ۲۵ کربلا، سپاه بانه و مریوان
۳	احمد امین طبرسی	آمل	۱۳۶۴	اروند رود	فرمانده گردان مهندسی رزمی
۴	حسین بهرامی	ساری	۱۳۶۰	تپه‌های الله اکبر	فرمانده و محافظ سوسنگرد

۵	حسین خلعتبری	رامسر	۱۳۶۴	سنندج	قهرمان جنگ دریایی در نابودسازی نیروی دریایی عراق، ۷۰ پرواز بر فراز عراق
۶	پرویز ذبیحی سوادکوهی	جویبار	۱۳۵۹	موصل	سرلشکر خلبان
۷	صفر روحی	قائم شهر	۱۳۶۵	شلمچه	مسئول طرح خودکفایی لشکر ۲۵ کربلا
۸	جعفر سپهری	نور	۱۳۶۱	فرودگاه	افسر عملیات ژاندارمری خوزستان
۹	میر حسن سجادی نیاک	آمل	۱۳۶۰	کرخه	سرلشکر خلبان
۱۰	یوسف سجودی	بابل	۱۳۶۳	جزیره مجنون	فرمانده تیپ الغدير لشکر ۱۷ علی بن ابی طالب (ع)، گرفتن روزه در اکثر روزها
۱۱	فیروز شیخ حسینی	تنکابن	۱۳۵۹	دزفول	اولین خلبان شهید دفاع مقدس، مدرس دوره‌های خلبانی
۱۲	جعفر مهدوی ملک کلایی	قائم شهر	۱۳۵۸	پاوه	سرلشکر خلبان
۱۳	حسین علی مهرزادی	بهشهر	۱۳۶۴	فاو	رییس ستاد لشکر ویژه ۲۵ کربلا
۱۴	سید منصور نبوی	ساری	—	شلمچه	مسئول طرح و عملیات لشکر ۲۵ کربلا
۱۵	علی رضا نوری	ساری	۱۳۶۵	شلمچه	قائم مقام لشکر ۲۷ حضرت رسول (ص)
۱۶	کمیل ایمانی	سوادکوه	۱۳۶۷	شلمچه	مسئول گردان تخریب لشکر ۲۵ کربلا
۱۷	موسی پسندی	نوشهر	۱۳۶۲	—	جانشین طرح و عملیات لشکر ۲۵ کربلا
۱۸	غلامرضا صادقی کوهستانی	چالوس	۱۳۶۵	مریوان	مسئول آموزش
۱۹	جلیل محمودنژاد	رامسر	۱۳۶۵	شلمچه	فرمانده گردان
۲۰	صادق مزدستان	قائم شهر	۱۳۶۱	فکه	فرمانده تیپ
۲۱	حمیدرضا نوبخت	بابلسر	۱۳۶۶	شلمچه	فرمانده تیپ

فعالیت

اگر سرداران و امیران شهید دیگری را می‌شناسید، جدولی همانند جدول بالا تدوین نمایید.

چهره‌های پرافتخار و ستاره‌های پرشماری در آسمان علم و ادب مازندران درخشیده‌اند و آثار گران بهایی از خود به یادگار گذاشته‌اند که در ادامه این درس شما فقط با نام و آثار تنی چند از این فرهیختگان آشنا می‌شوید.

بیشتر بدانیم

چهره‌های مذهبی و انقلابی مازندران

عمادالدین حسن بن علی طبری : این عالم بزرگ در قرن هفتم هجری قمری تا ابتدای قرن هشتم می‌زیست. او از بزرگ‌ترین علمای زمان خود در زمینه فقه و حدیث بوده است و از شهرهای مختلف ایران شاگردان فراوانی داشته است. از آثار این عالم بزرگ در منابع مختلف یاد شده است از جمله کتاب «تحفة الأبرار فی مناقب الائمة الأطهار(ع)» که در اصول دین و در اثبات ولایت و امامت امیرالمؤمنین و حقانیت تشیع است.

شهید شیخ فضل الله نوری : در سال ۱۲۲۲ ه.ش در لاشک کجور در یک خانواده صاحب علم دیده به جهان گشود. تحصیلاتش را در نجف گذراند و در علوم دینی از جمله فقه، اصول، رجال، کلام، حکمت و عرفان احاطه کامل یافت و سرآمد زمان خود گردید. پس از بازگشت به تهران کلاس درس او دارای اعتبار و اهمیت فوق العاده بود. آثار و تألیفات بسیاری از آیت الله نوری به یادگار مانده است، از جمله : «تذکره الغافل و ارشاد الجاهل» در رد سیاست مشروطه و «تحریم مشروطیت». شیخ فضل الله در مبارزه علیه قرارداد تنباکو و مبارزه برای برقراری عدالت تا پیش از مشروطه حضور فعالی داشت، اما پس از مشروطه،

بخشی از قانون اساسی و افکار و اقدامات مشروطه خواهان را ناشی از تعالیم غربی و منحرف می‌دانست، به همین جهت به مخالفت با مشروطه برخاست. پس از تصرف تهران مشروطه خواهان در ۱۲۸۸ ه.ش شیخ فضل الله را به اتهام مخالفت با مشروطه محاکمه کردند و به شهادت رساندند.

آیت الله العظمی حاج میرزاهاشم آملی : در سال ۱۲۷۸ ه.ش در روستای پردمه لاریجان متولد شد. وی تحصیل در دوره ابتدایی را در آمل و دوره‌های عالی را در مدرسه علمیه سپهسالار تهران و حوزه‌های قم و نجف گذراند و از محضر اساتید بزرگ زمان خود استفاده کرد. وی پس از بازگشت به قم شاگردان بزرگی را تربیت کرد. آثار بسیار زیادی از این بزرگوار به یادگار مانده است از جمله «کتاب الطهارة» و «کتاب الصلاة». آیت الله آملی مدارس و مساجد زیادی نیز در قم

و مازندران تأسیس کرد که از جمله آنها مدرسه علمیه ولی عصر (عج) در قم است. وی خوش بیان و خوش برخورد بود. نظم در زندگی، جدیت در تحصیل و تدریس و مردمی بودن از ویژگی های این عالم فقید بود. این عالم ربانی در سال ۱۳۷۱ هـ.ش بدرود حیات گفت.

حجة الاسلام سید عبدالکریم (سید حبیب الله) هاشمی نژاد :

شهید هاشمی نژاد در سال ۱۳۱۱ هـ.ش در بهشهر متولد شد. تحصیلات ابتدایی را در کوهستان بهشهر گذراند و پس از آن، تحصیلات عالی را در قم در نزد اساتید بزرگی طی کرد و سپس در مشهد اقامت گزید. پس از دستگیری امام خمینی (ره)، هاشمی نژاد نیز مبارزات خود علیه حکومت پهلوی را با سخنرانی ها و چاپ کتاب گسترش داد و بارها به زندان افتاد، به گونه ای که او را از ارکان رهبران مذهبی مبارز، به ویژه در مشهد و مازندران می دانستند. پس از پیروزی انقلاب

اسلامی با رأی مردم مازندران به مجلس خبرگان راه یافت و در سال ۱۳۶۰ به دست منافقین به شهادت رسید. از شهید هاشمی نژاد آثار و تألیفات زیادی از جمله «مناظره دکتر و پیر» به یادگار مانده است که بارها تجدید چاپ شده است.

تاریخ نویسان مازندران

ابو جعفر محمد بن جریر طبری : در سال ۲۲۴ هـ.ق در آمل متولد شد و وفات او را به سال ۳۱۰ هـ.ق

در بغداد می دانند. او در مدت چهل سال؛ روزی چهل صفحه مطالب علمی می نوشت. تفسیر طبری بر قرآن در ۳۰ مجلد نه فقط قدیمی ترین تفاسیر بلکه از بزرگ ترین مجموعه روایات تفسیری هم به شمار می رود. مهم ترین اثر او در تاریخ عمومی به نام «تاریخ الرسل والملوک» است که به «تاریخ طبری» مشهور است. او در این کتاب حوادث تاریخی را از آغاز آفرینش تا سال ۳۰۲ هـ.ق نوشته است.

ابن اسفندیار : بهاء الدین محمد بن حسن بن اسفندیار مورخ معروف و نویسنده کتاب تاریخ طبرستان است که از زندگی او اطلاع محدودی در دست است. در سال ۶۰۶ هـ.ق از بغداد عازم ری و آمل شد، کتابی به نام تاریخ طبرستان که به عربی نوشته شده بود را یافت و پس از آن با مسافرت های فراوان، به جمع آوری اسناد و مدارک پرداخت و پس از پنج سال کتاب تاریخ طبرستان خود را از ابتدای بنیاد طبرستان تا پایان دومین سلسله باوندیه نوشت. این کتاب از مهم ترین منابع تاریخ ایران و مازندران به شمار می رود.

مولانا اولیاء اللہ آملی : از مورخان قرن هشتم هجری قمری است که در شهر آمل متولد شد و در سال ۷۵۰ به دربار فخرالدوله شاه غازی از پادوسبانیان رویان راه یافت و در سال ۷۶۴ هـ. ق کتاب «تاریخ رویان» را به نام او تألیف کرد. به عقیده مورخان این کتاب اقتباس از تاریخ طبرستان ابن اسفندیار است.

ظہیرالدین مرعشی : او از خاندان سید قوام الدین مرعشی فرمانروای مازندران بود که در ۸۱۸ هـ. ق متولد شد و از طرف آل کیای گیلان به حکومت سیاکله رود و قزوین و اردیل منصوب شد. اثر معروف او «تاریخ طبرستان و رویان و مازندران» است که از قدیمی ترین زمان تا سال ۸۸۱ هـ. ق را در بر می گیرد. او کتاب دیگری به نام «تاریخ گیلان و جرجان و دیلم و ری» نیز به نگارش در آورده است.

شاعران مازندران

پدر شعر نو، نیما یوشیج : علی اسفندیاری در سال ۱۲۷۶ هـ. ش در یوش مازندران متولد شد، دوران تحصیل را در مدرسه سن لویی تهران گذراند و با زبان های خارجی آشنا شد و به کار شعر و داستان نویسی پرداخت. اشعار او آغازگر سبک نوینی در شعر فارسی بود که با مخالفت طرفداران سبک قدیمی روبه رو شد. او مایه اصلی شعر خود را رنج می دانست. از نیما آثار زیادی به یادگار ماند که پس از مرگش بنا به سفارش او جمع آوری شد. مجموعه اشعار نیما به چاپ رسیده است. نیما در سال ۱۳۳۸ هـ. ش بدرود حیات گفت و پیکرش پس از ۳۴ سال در سال ۱۳۷۲ به یوش منتقل گردید و در خانه پدری دفن شد.

امیر پازواری : تاریخ زندگانی او درست روشن نیست، زادگاه او را پازوار می دانند. در جوانی دلدادۀ دختری به نام گوهر می شود، مجموعه اشعار او در دل بستگی این عاشق و معشوق است، زیباترین فصل آن، موضوع مرثیه ای است که امیر پس از غرق شدن گوهر در رودخانه سروده است. امیر پازواری در مازندران از شهرت بسیار زیادی برخوردار است.

طالب آملی : از مشهورترین شاعران ایران در قرن یازدهم هجری قمری است که در علوم دیگر از جمله هندسه، منطق، هیئت و فلسفه نیز مهارت داشت. طالب آملی پس از چندی به هند سفر کرد و در آن دیار به شهرت رسید.

دانشمندان مازندران

عمر بن فرخان طبری : اختر شناس، مترجم، ریاضی دان و معمار مشهور در قرن دوم هجری قمری بود. او را از طراحان شهر بغداد دانسته اند، همچنین او در ترجمه کتاب ها از پهلوی به عربی نقش فراوان داشت. فرخان طبری آثار زیادی تألیف کرد که در تندباد حوادث از بین رفته اند که از جمله آنها می توان «الاربع بطلمیوس» و

«جوامع الاسرار فی علم النجوم» را نام برد.

نخستین کتاب پزشکی در دنیای اسلام : ابوالحسن علی بن سهل بن ربن طبری (ابن ربن طبری) در سال ۱۹۲ هـ.ق متولد شد. در ابتدا از علمای یهود بود و مدتی در دربار مازیار می‌زیست و پس از آن به بغداد رفت و مسلمان شد. اگر چه او را ریاضی‌دان، اختر شناس، مترجم و ادیب می‌دانند اما شهرت بیشتر او در پزشکی است که کتابی به نام «فردوس الحکمه» نوشته که آن را اولین دایرة المعارف پزشکی در جهان اسلام دانسته‌اند. علی بن ربن طبری آثار دیگری نیز داشته است. وفات او را به سال ۲۷۴ هـ.ق می‌دانند.

ابوسهل ویجن (بیژن) بن رستم کوهی : وی در قرن چهارم هجری قمری می‌زیست و وفات او را به سال ۴۰۵ هـ.ق دانسته‌اند. او در دوره آل بویه در بغداد به سال ۳۷۸ رصدخانه‌ای بنا کرد. کوهی علاوه بر نجوم در ریاضیات و به‌ویژه در هندسه مقامی شامخ داشت و آثار بسیاری در این زمینه به نگارش در آورد که بعدها مورد استفاده دانشمندان معروفی چون خیام، بیرونی و نصیرالدین طوسی قرار گرفت. برخی از آثار وی عبارت‌اند از : «رسالة فی البرکار التام والعمل به» و کتاب «الدوائر المتماسیة» و حدود بیست کتاب دیگر.

محمد بن ایوب طبری (حاسب طبری) : ریاضی‌دان مشهور و ستاره‌شناس قرن پنجم هجری قمری و معاصر با ملکشاه سلجوقی بود. از او نه کتاب و رساله باقی مانده است که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از : «شمار نامه» و «مفتاح نامه».

فعالیت

- ۱- مردم مازندران در استان‌های مرزی چگونه به دفاع از انقلاب پرداختند؟
- ۲- چه یگان‌هایی از مازندران در دفاع مقدس حضور داشتند؟
- ۳- چهار مورد از پشتیبانی‌های مردم مازندران از رزمندگان دفاع مقدس را بیان کنید.
- ۴- در مورد آثار و زندگی یکی از چهره‌های علمی و فرهنگی مازندران تحقیق کنید.
- ۵- در مورد شهدای محله خود و وصایای آنها گزارشی تهیه کنید.
- ۶- با رزمندگانی که در دفاع مقدس حضور داشته‌اند مصاحبه کنید و گزارش آن را برای دانش‌آموزان بخوانید.